

Костянтин
КОГТЯНЦ

МОНЕТИ
ДЛЯ
ПАТРІАРХА

Роман

Харків
«Фоліо»
2014

ЧАСТИНА ПЕРША,

*в якій читач знайомиться з головними героями
та дізнається багато несподіваного
про відомих історичних персонажів*

Кінний сердюк^{*1} Мусій Ільченко на прізвисько Пройдисвіт уже котру годину підпирав стіну. Зранку його викликали до полковника, і той наказав готуватися в дорогу. Ну а сердюкові зібратися — як голому роздягнутися. Потім два незнайомих старшини привели його до Лаври, завели до цього приміщення — Бог знає, як його назвати: сказати б, келія — так навіть лавки немає, — і наказали чекати. Ось він і чекає.

Нарешті у коридорі почулися важкі кроки, і Мусій зігнувся у поясну поклоні, як тільки побачив багатий одяг.

І лише коли перед очима з'явилася долівка, до розуму дійшло, *чиє* обличчя він побачив.

Ільченка наче заціпило! У голові не залишилося жодної думки, і він не просто забув, що треба казати, — бідолаха не пам'ятав, що на світі взагалі існують якісь слова.

¹ Пояснення термінів та імен, позначених знаком *, — у кінці роману.

Його Ясновельможність, Гетьман Його Пресвітлої Царської Величності Війська Запорозького обох берегів Дніпра не вперше стикався з такою ситуацією, він уже давно звик до цього, тому заговорив сам, та ще ж і як заговорив!

— Халь хазамта аль-дзхануд арбаа вахдака?¹

Як не дивно, але звернення арабською повернуло Мусія до тями.

— Наам. Енхом кану доафаа!²

Власне, нічого дивного. Розповіддю про його подвиг хоч трохи зм'якшили поразку.

Тоді їхню сотню послали на допомогу сандомирцям проти варшавців³ і наказали розігнати невеликий загін шляхти. Розігнали. І з розгону врізалися у шведських мушкетерів та гренадерів, які раптом опинилися там, де ще мить тому нікого не було, і які діяли, мов пальці однієї руки.

А хорунжий союзного польського загону раптом чомусь вирішив, що Варшава краща за Сандомир, і вдарив з тилу.

Мусій сам не пам'ятав, як вирвався з тієї веремії, і лише через певний час, побачивши кров на клинку, зрозумів, що не просто втікав, а когось-таки зарубав, і навіть, можливо, не одного.

¹ Це ти один здолав чотирьох? (*Араб.*)

² Так. Це були погані воїни! (*Араб.*)

³ Варшавська конфедерація* підтримувала шведів, сандомирська — боролася проти них.

Хоча той, хто каже: «Я ніколи не тікав», — скоріше зовсім не воював.

Голоси він почув надвечір і незабаром побачив цю четвірку — вони, либонь, відстали від своєї частини. І тут Мусія таке зло взяло: його товаришів, якщо не всіх, то багатьох, зараз, у кращому разі, закопують, а то й кинули крукам та вовкам на поживу. А цим хоч би що.

Двоє шведів ішли, мало не обійнявшись, гранатну сумку на правому боці було дуже добре видно. У пам'яті спливли фігури гренадерів, що кидали порохові гранати. Вони були... Точно, вони були скляні!

Мусій обережно натиснув на гачок — і вибух відкинув обох гренадерів у різні боки.

Двоє інших пальнули з мушкетів по кущеві, за яким Мусія (коня він залишив трохи віддалік) уже не було.

Дурні! Ніколи не можна стріляти, якщо не бачиш куди!

Мусій напав на них, як вовк на молодих недосвідчених хортів. Один лише встиг витягти шпагу, як отримав заряд шроту з пістоля. Проте останній змусив сердюка згадати молитви! Він був трохи досвідченіший, та й учився, мабуть, краще, бо зустрів Пройдисвіта знаменитим «шведським маніром», тримаючи у правій руці шпагу, а в левиці мушкет з примкнутим багнетом, поставивши їх хрест-навхрест, — як то кажуть, хто не знає, що це таке, нехай спробує.

Пробити такий хрест спереду було просто неможливо, а коли Мусій пробував зайти збоку, швед швидко розвертався на підборах, знову опинявся хрестом уперед і пробував дістати Мусія то шпагою, то багнетом (якби він був трохи талановитіший, то був би кінець Ільченкові).

Врятував засіб, про який Пройдисвіт думав колись, але скористався ним уперше: він начищеним ефесом свого палаша впіймав сонячний промінь, пустив «зайчика» в очі ворога, кинув розрядженого пістоля у найуразливіше місце кожного чоловіка, — і німецький палаш, знятий з тіла вбитого союзника, саксонського офіцера, розрубав високу гренадерську шапку.

(Власне кажучи, цей палаш із чудовим золінгенським клинком та клеймом¹ могли б у сердюка й відібрати, якби не одна обставина. Пластина, що прикривала тильний бік долоні, була не справа, а зліва, тобто нещасний саксонець — упокой, Господи, його душу, хоч він був і не нашої віри, — так само, як і Мусій, був ліваком, а палаш робили на замовлення. Ну, а клинок Ільченко намагався доставати з піхов лише тоді, коли старшини не бачили.)

W.D.

G.

¹ Клеймо золінгенського майстра Вільгельма Дінгера.

Щоправда, порубана була, головним чином, шапка, голова майже й не покуштувала палаша. Але швед поточився і впав на землю. Мусій швидко зв'язав його власним поясом. Мало хто брав у полон синього* шведа.

...А якщо вдуматися, то знання гетьманом арабської мови не таке вже й дивне, адже він довго служив Дорошенкові, той ходив під рукою султана, а серед турецьких старшин арабська дуже поширена¹.

— І ти обрізаний, — продовжив Його Ясновельможність усе тією ж мовою.

Мусій мало не заскрипів зубами, адже йому ніхто не вірив, що в країні Маср, або Міср*, і християни обрізані — саме вони допомогли йому втекти, але поставили умову: він має бути обрізаний, бо хоча прикмети раба, що втік, не кричать на вулицях глашатаї (тим більше, що раб утік від страченого мамелюкського* бея з білих* під час штурму його палацу червоними яничарами), однак від Аль-Кахири² до міста, яке християни називали Ракота, а бусурмани — Ескандерея³, шлях довгий, і якщо хтось побачить його необрізаний чоловічий уд — усядуть на палі.

¹ Володіння гетьманом Мазепою арабською мовою — історичний факт. Крім того, він володів ще сімома мовами.

² Каїр.

³ Александрія. Відповідно коптською мовою та місцевою говіркою мови арабської.

ЗМІСТ

Частина перша, <i>в якій читач знайомиться з головними героями та дізнається багато несподіваного про відомих історичних персонажів</i>	3
Частина друга, <i>в якій розповідається про маловідомі види природних та надприродних істот, про маловідому державу та її мертвого гетьмана . . .</i>	45
Частина третя, <i>в якій герой на певний час залишається сам-один</i>	107
Частина четверта, <i>в якій рубають вузли.</i>	157
Від автора	201
Термінологічний та біографічний словник.	203